

A. Boers
J.T.W. Alleblas
P.N. Bouwman
J.J.C.M. Hammerstein

Interne Nota 480

DEELNEMERS OVER LEI-DLO-RAPPORTAGES

Ondernemers over bedrijfsverslag en
bedrijfsvergelijkend overzicht

Juli 1997

SIGN:
EX. NO
MLV

L5-480
B

Landbouw-Economisch Instituut (LEI-DLO)
Afdeling Tuinbouw
Burgemeester Patijnlaan 19
Postbus 29703
2585 BE DEN HAAG

INHOUD

	Blz.
WOORD VOORAF	5
1. INLEIDING	7
1.1 Achtergrond	7
1.2 Probleem- en doelstelling	7
1.3 Methode van onderzoek	8
1.4 Doelgroep en beperkingen	8
1.5 Opbouw van het rapport	9
2. UITKOMSTEN VAN DE ENQUÊTE-DEELNAME	10
2.1 (Non-)respons	10
2.2 Kennisneming van de inhoud van het rapport	11
2.3 Gebruik van het rapport voor de bedrijfsvoering	12
2.4 Totaaloordeel over rapporten	13
3. RAPPORTAGE	15
3.1 Inhoudelijke aspecten	15
3.1.1 Inleiding	15
3.1.2 Moeilijkheidsgraad	15
3.1.3 Juistheid van gegevens naar aard en hoeveelheid	15
3.1.4 Voldoende toelichting	15
3.1.5 Bedrijfsresultaten: een goed beeld van de werkelijkheid?	16
3.1.6 Relevantie van gegevens	16
3.1.7 De belangrijkste kengetallen	17
3.1.8 Overschakeling naar kalenderboekjaar	18
3.1.9 Meerwaarde LEI-DLO-rapportage	19
3.1.10 Mate van tevredenheid over LEI-DLO in vergelijking met accountantskantoor	19
3.1.11 Behoeftes aan extra rapporten	20
3.2 Actualiteit	21
3.2.1 Verschijningstermijn	21
3.2.2 Frequentie van verschijnen	21
3.3 Technische vormgeving	22
3.3.1 Vormgeving	22
3.3.2 Lay-out	22
3.3.3 Electronische aanlevering	22
4. WIJZE VAN AANLEVERING VAN DATA	23
4.1 Huidige aanlevering	23
4.2 Toekomstige aanlevering (inclusief LEI-DLO-boekhoudpakket op eigen p.c.)	23
5. RELATIE MET LEI-DLO	24
5.1 Wetenschap over gebruik van gegevens door LEI-DLO	24
5.2 Zaken waarover meer informatie wordt gewenst	24
5.3 Reden voor eigen deelname	25
5.4 Advies aan collega-ondernemer voor deelname	25
5.5 Behoeftes aan algemene ondersteuning door LEI-DLO	25

	Blz.
6. CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	26
6.1 Conclusies	26
6.1.1 Respons en algemeen oordeel	26
6.1.2 Inhoudelijke aspecten	27
6.1.3 Belangrijkste thema's	27
6.1.4 Actualiteit	28
6.1.5 Technische vormgeving	28
6.1.6 Wijze van aanleveren aan LEI-DLO	29
6.1.7 Relatie deelnemer en LEI-DLO	29
6.2 Aanbevelingen	29
LITERATUUR	32
BIJLAGEN	33
1. Globale opzet enquête	34
2. Vragenlijst enquête	35
3. Kennisname, gebruik en waardering van 233 steekproefbedrijven uit het Bedrijven- Informatienet met betrekking tot LEI-DLO-rapportages	48

WOORD VOORAF

Jaarlijks worden door LEI-DLO op circa 1.500 land- en tuinbouwbedrijven in Nederland bedrijfseconomische en (teelt)technische data verzameld. De groep is zodanig samengesteld dat een representatief beeld van (de hoofdrichtingen van) de totale populatie van agrarische bedrijven wordt gepresenteerd. Deze gegevens worden opgeslagen in het Bedrijven-informatienet van LEI-DLO. Deze databank vormt een belangrijke bron voor velerlei onderzoeken en analyses die door LEI-DLO worden verricht.

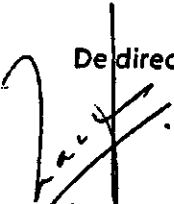
De agrarische ondernemers stellen hun bedrijfs- en boekhoudgegevens gedurende een periode van meestal vijf jaren op vrijwillige basis aan LEI-DLO beschikbaar. Als tegenprestatie ontvangen zij een volledige bedrijfseconomische boekhouding en in een aantal gevallen een bedrijfsvergelijkend overzicht.

Teneinde ook in de toekomst verzekerd te zijn van de gegevenstoestroom van de deelnemers, zullen deze deelnemers in meerdere opzichten tevreden moeten worden gesteld omtrent de wijze van benadering en de rapportages van LEI-DLO.

Om inzicht te verkrijgen in de mate van tevredenheid over de handelwijze van LEI-DLO bij de deelnemers en over additionele en actuele wensen is aan een deel van de huidige deelnemers (representatieve steekproef) een vragenlijst voorgelegd. Doel van de enquête is het achterhalen van het verwachtingspatroon en het inventariseren van wensen op het vlak van de verschillende rapportages.

De opzet van de enquête is tot stand gebracht door dr. J.T.W. Alleblas. De technische verwerking van de resultaten is gedaan door P.N. Bouwman en ir. J.J.C.M. Hammerstein. De analyse en de rapportage zijn verricht door drs. A. Boers.

Den Haag, juli 1997

De directeur,
L.C. Zachariasse

1. INLEIDING

1.1 Achtergrond

Voor de herziening van Bedrijven-Informatienet van LEI-DLO is sinds begin jaren negentig een werkgroep "Boekhouding 2000" actief. Het hoofddoel van de werkgroep was aanvankelijk het vernieuwen van het boekhoudsysteem. Met name de problematiek rond de automatisering had hoge prioriteit.

Eerder verscheen een interne nota (Verwaart et al., 1995) waarin onder meer de technische problemen en de organisatie van het boekhoudnet aan de orde werden gesteld. Als vervolg op deze nota is een zogenoemde quick scan (snelle doorlichting) gemaakt waarbij met name producten (rapportages), processen (gegevensverzameling) en structuur (verlies en winstrekening, balans, enzovoort) van het boekhoudsysteem nader geanalyseerd werden. Deze doorlichting geschiedt op verschillende wijzen. De werkgroep onderzoekt de mogelijke toekomstige veranderingen en verbeteringen. De wensen die daaruit voortkomen worden direct vertaald naar concrete uitvoeringsprojecten.

Binnen de quick scan zijn expliciet twee onderzoeksvelden onderscheiden die getraceerd zijn op gebruikersgroepen. De eerste groep betreft de interne en externe klanten van Bedrijven-Informatienet. De resultaten daarvan zijn in 1996 gepubliceerd in een interne nota (Bouwman, 1996). De tweede groep betreft de deelnemers aan het Bedrijven-Informatienet; het zijn de agrarische ondernemers die hun bedrijfs- en boekhoudgegevens aan LEI-DLO ter beschikking stellen. Als tegenprestatie ontvangen zij een volledige bedrijfseconomische boekhouding en in een aantal gevallen een bedrijfsvergelijkend overzicht.

De enquête onder de deelnemers aan het Bedrijven-Informatienet is een deelproject (S11) van Boekhouding 2000. De enquête onder de deelnemers van het Bedrijven-Informatienet moet een betrouwbaar beeld opleveren van de bij de deelnemers levende wensen, ervaringen en oordelen over het Bedrijven-Informatienet in het algemeen en de rapportage aan de deelnemers in het bijzonder. Deze interne nota rapporteert daarover.

1.2 Probleem- en doelstelling

De vrijwillige medewerking van toekomstige deelnemers aan het Bedrijven-Informatienet moet om meerdere redenen gegarandeerd zijn. LEI-DLO heeft een volwaardig BIN nodig om een volledig en actueel beeld te kunnen blijven schetsen van de agrarische sectoren. Ook voor andere doeleinden zijn de gegevens gewenst. Wil LEI-DLO in de toekomst verzekerd blijven van de gegevenstoestroom van de deelnemers, dan zullen deze deelnemers in meerdere opzichten tevreden moeten worden gesteld omtrent de wijze van benadering en de rapportages van LEI-DLO.

Over de mate van tevredenheid over de handelwijze van LEI-DLO bij de deelnemers en over additionele en actuele wensen over de rapportage bestaat onzekerheid. Misschien moeten de bestaande rapportages en uitleg daarover op een aantal onderdelen op uiteenlopende wijzen aan de wensen van deelnemers aangepast worden.

Doel van de enquête is daarom het achterhalen van het verwachtingspatroon van de deelnemers van het Bedrijven-Informatienet ten aanzien van de ondersteuning van LEI-DLO en het inventariseren van wensen en verlangens van de deelnemers op het vlak van verslaglegging in bedrijfsverslagen en bedrijfsvergelijkende overzichten. De resultaten van de enquête worden gebruikt om bestaande rapportages aan te passen en mogelijk ook om nieuwe informatiepakketten voor de deelnemers te ontwikkelen.

1.3 Methode van onderzoek

Uit het totale bestand van de deelnemers aan het Bedrijven-Informatienet is een representatieve steekproef getrokken. Deze ondernemers zijn door middel van een schriftelijke enquête benaderd

De opzet van de enquête is schematisch weergegeven in bijlage 1. Hieruit blijkt dat de enquête zich in hoofdzaak richt op deelnemers die de rapporten ook echt lezen of gebruiken. Ondernemers die de rapporten terzijde schuiven omdat ze geen tijd hebben of om welke reden dan ook het nut er niet van inzien, werden niet om hun mening gevraagd.

De groep ondernemers die de LEI-DLO-rapporten als "uitmuntend" waardeerden, is slechts een beperkt aantal vragen gesteld. De filosofie hierachter is dat relatief tevreden deelnemers weinig wensen hebben ten aanzien van mogelijke aanpassingen van de rapportages in de toekomst. Voor deze groep is het overigens wel mogelijk geweest om in globale bewoordingen ideeën over mogelijke verbeteringen aan te geven.

Ten behoeve van een gedegen inventarisatie is een enquête opgesteld waarin zowel vragen over de inhoud als over de vorm van de rapportages voorkomen. De complete vragenlijst is opgenomen in bijlage 2.

De mogelijke antwoorden op de vragen zijn in de lijst deels voorgedrukt. De deelnemer kon de van toepassing zijnde antwoorden aankruisen. Bovendien bieden de vragen vrijwel allemaal de mogelijkheid om zelf antwoorden te formuleren (open vragen). Naast vragen over de huidige inhoud en de vorm van de rapportages zijn met de enquête de additionele wensen van de deelnemers omtrent de wijze van rapportage en ondersteuning door LEI-DLO voor de toekomst geïnventariseerd.

Tevens zijn enkele - niet in bijlage 2 opgenomen - vragen met betrekking tot de managementstijl en ondernemersdoelstellingen gesteld. Dat is met name gebeurd om de mogelijkheden voor een wetenschappelijke analyse in een later stadium open te houden. Over de resultaten hiervan zal apart worden gepubliceerd.

1.4 Doelgroep en beperkingen

Tot de doelgroep voor dit onderzoek worden alle deelnemers aan het Bedrijven-Informatienet gerekend. Binnen deze doelgroep zijn negen subgroepen onderscheiden. De enquête heeft zich op deze negen groepen gericht met dien verstande dat de vragen werden gesteld over twee vormen van rapportage, te weten: het individuele bedrijfsverslag en het bedrijfsvergelijkend overzicht.

Het individuele bedrijfsverslag omvat de balans, de verlies en winstrekening evenals een groot aantal financiële gegevens en bedrijfseconomische en technische kengetallen.

Tabel 1.1 Omvang van de doelgroep, de steekproef en respons voor 9 subgroepen

(Sub)groepen	Soort rapportage *)	Omvang doelgroep	Steekproef	Respons
1. Akkerbouw	IBV	260	40	35
2. Akkerbouw	BVO	260	40	24
3. Veehouderij	IBV	440	40	33
4. Veehouderij	BVO	440	40	32
5. Hokdieren	IBV	200	40	28
6. Hokdieren	BVO	200	40	28
7. Glastuinbouw	IBV	90	20	13
8. Glastuinbouw	BVO	100	20	12
9. Overige tuinbouw	IBV	230	40	24

*) IBV = Individueel Bedrijfsverslag.

BVO = Bedrijfsvergelijkend Overzicht.

Bij het bedrijfsvergelijkend overzicht worden gegevens tussen individuele bedrijven naast elkaar gepresenteerd.

De onderverdeling naar de negen subgroepen soort rapportage is weergegeven in tabel 1.1.

De bedrijven zijn getrokken op basis van een aselechte steekproef per subgroep. Tot de respectievelijke doelgroepen behoren alleen bedrijven die minimaal twee achtereenvolgende jaren bij LEI-DLO in administratie geweest zijn. Rekening houdend met een non-respons van plusminus 35% was het noodzakelijk per subgroep een steekproef van 40 deelnemers aan te houden. Voor de glastuinbouw (+ champignonteelt) is gezien de kleine omvang van beide doelgroepen (IBV en BVO) een steekproef van elk 20 deelnemers aangehouden. De werkelijk gerealiseerde aantallen zijn tevens in tabel 1.1 aangegeven.

Hoewel LEI-DLO vele soorten rapportage en publicaties kent, beperkt dit onderzoek zich tot de directe rapportages die aan de deelnemers worden verzonden als resultaat van de door hen ter beschikking gestelde gegevens. Daarom zijn alleen het individuele bedrijfsverslag (IBV) en het bedrijfsvergelijkend overzicht (BVO) in het onderzoek betrokken. Deze twee rapportages bestrijken het merendeel van het totaal aan rapportages van de deelnemers aan het Bedrijven-Informatienet.

Het onderscheid dat bij de onderverdeling in negen subgroepen is gemaakt tussen 2 soorten rapportage, namelijk individueel bedrijfsverslag en bedrijfsvergelijkend overzicht, is voor de geënquêteerde bij het invullen van het vragenformulier niet altijd duidelijk geweest. Uit reacties is namelijk gebleken dat sommigen zich niet bewust waren over welke LEI-DLO-rapportage men ondervraagd werd, hoewel dit wel duidelijk op het vragenformulier was aangegeven. Toch gaan we ervan uit dat dit op een zodanig kleine groep deelnemers betrekking heeft dat de uitkomsten niet beïnvloed zijn (met name die tussen de 2 rapportagegroepen).

1.5 Opbouw van het rapport

In hoofdstuk 2 wordt ingegaan op de respons van de deelnemers op deze enquête. De (non-)respons van de deelnemers wordt afgezet tegen kenmerken als financieel presteren, bedrijfsgrootte en leeftijd van de ondernemer. Op basis van de ingevulde formulieren wordt een beeld geschetst van de mate van kennisneming van de rapportages, van het gebruik dat deelnemers ervan maken, en een totaal oordeel erover.

Hoofdstuk 3 doet verslag van de meningen van de deelnemers met betrekking tot inhoudelijke aspecten, over de mate van actualiteit en over de technische vormgeving van de rapportage.

In hoofdstuk 4 komt de wijze van huidige en gewenste toekomstige aanlevering van gegevens door de deelnemer aan LEI-DLO aan bod.

Hoofdstuk 5 geeft de meningen weer over de relatie met LEI-DLO in het algemeen weer. Thema's zijn de kennis die deelnemers hebben over het gebruik van de verstrekte informatie en de behoefte daarover geïnformeerd te zijn. Verder is de persoonlijke relatie met LEI-DLO afgemeten aan de reden van eigen deelname en het al dan niet positief adviseren van anderen voor deelname. Tot slot wordt aangegeven welke vormen van algemene ondersteuning men van LEI-DLO denkbaar acht.

Hoofdstuk 6 bevat conclusies en aanbevelingen.

2. UITKOMSTEN VAN DE ENQUÊTE-DEELNAME

2.1 (Non-)respons

Van de 320 aangeschreven deelnemers hebben er 233 het enquêteformulier ingevuld (zie ook bijlage 3). De non-respons van 27% ligt onder de verwachte non-respons (35%) op basis waarvan de omvang van de steekproef is bepaald.

Onderzocht is of de groep non-respons voor een aantal kengetallen dat beschikbaar is in het Bedrijven-Informatienet verschilt van de groep "respons". Voor een drietal kengetallen die de *financiële wijze van functioneren* beschrijven is nagegaan hoe hoog het percentage non-respons is in een drietal deelgroepen (slecht, matig, goed). Gekozen is voor de kengetallen rentabiliteit (opbrengst in % van de kosten), gezinsinkomen uit bedrijf en besparing, beide per bedrijf. De gegevens zijn uitgewerkt zowel voor landbouwbedrijven als voor tuinbouwbedrijven. De belangrijkste conclusie is dat de mate van non-respons in de slechtste prestatiegroep zowel bij landbouw als tuinbouw duidelijk groter is dan in de beide andere prestatiegroepen (tabel 2.1). In grote lijnen geven de kengetallen rentabiliteit, inkomen en besparing hetzelfde beeld te zien (uitgezonderd rentabiliteit bij landbouwbedrijven, waarvoor in elke klasse vrijwel dezelfde graad van non-respons optreedt). De mate van non-respons in de slechtste prestatiegroep bij tuinbouw (50%) is aanzienlijk groter dan bij landbouw (33%). Terwijl bij landbouw de 2 andere prestatiegroepen (matig/goed) vrijwel gelijk scoren, is bij tuinbouw de non-respons van de hoogste prestatiegroep groter dan van de middencategorie.

Tabel 2.1 *Mate van non-respons (%) op enquête voor land- en tuinbouwbedrijven, onderscheiden naar de hoogte van rentabiliteit a), inkomen b) en besparing c)*

	Hoogte van het kengetal			totaal
	slecht	matig	goed	
Landbouw				
rentabiliteit	23	24	22	23
inkomen	33	18	20	23
besparing	34	23	19	23
Tuinbouw				
rentabiliteit	52	21	44	39
inkomen	50	26	37	39
besparing	52	31	33	39

a) Opbrengst in % van de kosten; klassen: <80 (1), 80 tot 100 (2) en >100 (3); b) Gezinsinkomen uit bedrijf; klassen: <25.000 (1), 25.000 tot 100.000 (2) en >100.000 (3) c) Besparing; klassen: <-25.000 (1), -25.000 tot 25.000 (2) en >25.000 (3).

Vervolgens is het verband nagegaan tussen de mate van non-respons en de *bedrijfs-grootte (in nge)*. Opnieuw bestaat er verschil tussen land- en tuinbouw. Terwijl de non-respons in 3 van de 4 grootteklassen zowel in landbouw als in tuinbouw even groot is (respectievelijk een kwart en een derde deel) wijken de allergrootste landbouwbedrijven en de allerkleinste tuinbouwbedrijven daarvan af. De grootste landbouwbedrijven kennen een non-respons die half zo groot is als die van de andere grootteklassen, terwijl de kleinste klasse bij tuinbouw juist anderhalf keer zoveel non-respons vertoont in vergelijking tot de overige (tuinbouw)grootteklassen (tabel 2.2).

In alle grootteklassen is de non-respons van tuinbouw groter dan van landbouw. De grootste verschillen tussen land- en tuinbouwbedrijven zitten zowel bij de allerkleinste als de allergrootste bedrijven: in beide groepen is de non-respons bij tuinbouw (ruim) 2 keer zo groot als bij landbouw.

Tabel 2.2 *Mate van non-respons (%) op enquête voor land- en tuinbouwbedrijven, onderscheiden naar 4 bedrijfsgrootteklassen*

	Bedrijfsgrootte (in nge)				Totaal
	<50	50-100	100-150	>150	
Landbouw	27	23	27	14	23
Tuinbouw	54	35	36	37	39

Tot slot is het verband nagegaan tussen mate van non-respons en de *leeftijd van de deelnemer*. Hoewel het leeftijdscriterium niet eenduidig is voor alle situaties (bedrijven met meerdere ondernemers waar van een der ondernemers de leeftijd is genomen), worden de volgende cijfers toch gegeven. Zowel voor land- als tuinbouw bedraagt de non-respons circa 30% onder de jongste categorie ondernemers (<35 jaar). Opvallend is dat bij toename van de leeftijd van de ondernemer de non-respons op landbouwbedrijven enigszins afneemt en op tuinbouwbedrijven juist stijgt tot zelfs 50% van de groep van 50 jaar en ouder (tabel 2.3).

Tabel 2.3 *Mate van non-respons (%) op enquête voor land- en tuinbouwbedrijven, onderscheiden naar leeftijd van de ondernemer*

	Leeftijd van de ondernemer (in jaren)			Totaal
	<35	35-50	>50	
Landbouw	31	24	20	23
Tuinbouw	29	34	50	39

2.2 Kennisneming van de inhoud van het rapport

Ongeveer een van elke tien deelnemers die het enquêteformulier heeft ingevuld, neemt geen kennis van LEI-DLO-rapport. Van deze in totaal 23 deelnemers hebben 3 er geen tijd voor, 8 zien er het nut niet van in, en 12 raadplegen andere bronnen. Als voorbeelden van andere bronnen worden relatief vaak genoemd het accountantsbureau, de

Tabel 2.4 *Percentage geënquêteerden dat geen kennis neemt van de inhoud van het rapport*

	IBV	BVO
Akkerbouw	8	4
Graasdieren	6	3
Hokdieren	17	18
Glas+champ.tuinbouw	23	17
Overig tuinbouw	9	*
Totaal	(11)	

fiscale boekhouding, vakliteratuur en studieclubs; eigen managementsystemen slechts 4 keer.

Het niet-kennisnemen - gemiddeld 11% voor alle land- en tuinbouwbedrijven - beperkt zich bij akkerbouw, graasdieren en overig tuinbouw tot (belangrijk) minder dan 10%. Dit geldt zowel voor verslag als vergelijkend overzicht, hoewel men het verslag vaker ongelezen laat dan het overzicht. Bij hokdieren en glastuinbouw is de desinteresse groter (1 op de 6 neemt geen kennis); bij de glastuinbouw neemt zelfs 1 op de 4 geen kennis van het verslag.

Tabel 2.5 Motieven voor niet-kennisnemen (aantal bedrijven)

	Andere bronnen	Geen nut	Geen tijd
Akkerbouw	2	2	
Graasdieren		1	1
Hokdieren	7	1	1
Glas+champ.tuinbouw	1	4	
Overig tuinbouw	2		

Als reden wordt vaak genoemd de beschikbaarheid van andere bronnen (zowel bij verslag als overzicht), maar ook het antwoord "geen nut" wordt gebruikt; als nadere verklaring wordt gegeven dat men zonder kan of dat men het beschouwt als papierwinkel, maar de oorzaak is niet een eventueel te laat beschikbaar komen. Bij hokdieren meldt men relatief vaak "andere bronnen" als oorzaak, en bij glastuinbouw "geen nut".

2.3 Gebruik van het rapport voor de bedrijfsvoering

Zoals in paragraaf 2.2 is vermeld, neemt 10% van de 233 deelnemers die het enquêteformulier heeft ingevuld geen kennis van de LEI-DLO-rapportage. De overgrote meerderheid van de geënquêteerden (90% = 210 deelnemers) neemt er daarentegen wel kennis van. Kennisneming van de rapportage leidt bij vier van de vijf (80%) ook tot gebruik van de informatie ten behoeve van de eigen bedrijfsvoering. Door een minderheid van de deelnemers (20%) wordt de verstrekte informatie, nadat zij daarvan kennisgenomen hebben, dus niet gebruikt.

Bij de respondenten is het gebruik van de LEI-DLO-rapportage beperkt tot 72% van de deelnemers; de overigen maken er geen gebruik of nemen er zelfs geen kennis van.

Hoe degenen die niet gereageerd hebben op de enquête (27% van de geënquêteerden) van de LEI-DLO-rapportage gebruikmaken, is niet bekend. In het algemeen is men als deelnemer bekend met de LEI-DLO-rapportages en heeft men regelmatig contacten met de LEI-DLO-medewerker. De non-respons komt niet noodzakelijkerwijs door de opzet van het verslag. Voor velen kan het veroorzaakt zijn door het feit dat het een schriftelijke

Tabel 2.6 Waardering van rapport door gebruikers en niet-gebruikers

	Waardering a)	
	laag	hoog
	%	%
Gebruiken		
nee (totaal=100%)	42	58
ja (totaal=100%)	19	81

a) laag = rapportcijfer 6 of lager; hoog = 7 of hoger.

enquête betreft waarvoor eigen initiatief van de deelnemer gevraagd wordt, wat soms resulteert in uitstel door tijdgebrek en aansluitend afstel. Wanneer van de non-respons zou worden verondersteld dat de helft geen gebruikmaakt van de LEI-DLO-rapportage (tegenover 72% bij de respondenten), dan komt het gebruikerspercentage voor alle geënquêteerden uit op twee derde. Een derde van alle deelnemers gebruikt de informatie dus niet.

Bijna een vierde deel van de deelnemers waardeert de LEI-DLO-rapportage maar matig (rapportcijfer lager dan 7). Het oordeel over het rapport is gunstiger bij de gebruikers dan bij niet-gebruikers: respectievelijk 81 en 58% geven hoge waardering. Opvallend is wel dat een kleine meerderheid van de niet-gebruikers toch een gunstig oordeel uitsprekt over het rapport. De reden van het niet-gebruiken is blijkbaar gelegen in de beschikbaarheid van alternatieven.

Tabel 2.7 Percentage dat het rapport niet gebruikt

	IBV	BVO
	%	%
Akkerbouw	15	12
Graasdieren	10	7
Hokdieren	17	27
Glas+champ.tuinbouw	30	10
Overig tuinbouw	55	*

Gezien het kleine aantal geënquêteerden per groep is voorzichtigheid geboden bij het trekken van conclusies. Wel blijkt duidelijk dat deelnemers in akkerbouw en veehouderij met betrekking tot gebruik beter scoren dan de tuinbouwcollega's. Zeer slecht gesteld is het met de sector overige tuinbouw, waar ruim de helft het rapport niet gebruikt. Ook de glastuinbouw scoort maar matig: 30% niet-gebruik van het individuele bedrijfsrapport. Het vergelijkende overzicht daarentegen voorziet in een grotere behoefte (slechts 10% niet-gebruik). Bij hokdieren valt op het relatief hoge percentage niet-gebruikers bij het vergelijkende overzicht.

2.4 Totaaloordeel over rapporten

De waardering voor de LEI-DLO-rapportage van degenen die ervan kennisnemen is vrij behoorlijk: slechts enkele procenten vinden het gebodene niet voldoende, 19% acht het gebodene voldoende, 69% ruim voldoende, en 9% vindt het zelfs zeer goed. Deze laatste groep waardeert de overzichtelijkheid, de betrouwbaarheid, en het goede inzicht dat verschaft wordt in de eigen situatie.

Tabel 2.8 Percentage met gunstige waardering (rapportcijfer 7 of hoger)

	IBV	BVO
	%	%
Akkerbouw	88	80
Graasdieren	87	86
Hokdieren	67	68
Glas+champ.tuinbouw	60	70
Overig tuinbouw	67	*

Het hoogst in waardering wordt gescoord door de sectoren akkerbouw en graasdieren; hokdieren en tuinbouw waarderen LEI-DLO-product enigszins lager, maar toch geven 2 van de 3 ondernemers minimaal het cijfer 7. Geen duidelijke verschillen treden op in waardering van individueel verslag en vergelijkend overzicht.

Verschillen die bestaan tussen sectoren als akkerbouw en graasdieren aan de ene kant en hokdieren en tuinbouw aan de andere kant ten aanzien van de waardering van LEI-DLO-rapporten, blijken ook uit overeenkomstige verschillen in deelnamebereidheid in het Bedrijven-Informatienet (Bouwman et al., 1997): ook in dat kader scoren de tuinbouw en hokdierbedrijven slechter dan akkerbouw en graasdieren.

3. RAPPORTAGE

3.1 Inhoudelijke aspecten

3.1.1 Inleiding

In een aantal vragen is geïnformeerd naar het oordeel over de moeilijkheidsgraad van het rapport en over de hoeveelheid en aard van de gegevens. Vindt men dat met het rapport een goed beeld wordt gegeven van de werkelijkheid? Hoe wordt geoordeeld over de relevantie van de gegevens in de LEI-DLO-rapportage en welke acht men zelf de belangrijkste kengetallen die men van LEI-DLO verwacht te krijgen? Heeft de LEI-DLO-rapportage een meerwaarde boven de fiscale verslaggeving en boven de gegevens uit - eventuele - eigen managementssystemen? En tot slot, bestaat er naast het individuele bedrijfsverslag en het bedrijfsvergelijkende overzicht nog behoefte aan extra rapporten.

3.1.2 Moeilijkheidsgraad

De kleine minderheid (17%) die de rapportage te moeilijk vindt, wijst onder meer op de onvolledigheid van sommige posten (standaardbedragen, opbrengsten, arbeid, enkele onbekende afkortingen) - 7 keer genoemd -; ook werd 7 keer vermeld dat begrippen te moeilijk omschreven zijn zoals berekende pacht, mensjaren, vlottende middelen en liquiditeiten. Voor 4 deelnemers zijn bepaalde kengetallen te ingewikkeld (bijvoorbeeld voederverbruik per zeug), en voor 6 ontbreekt een goede uitleg van uitgangspunten. Als andere oorzaken vermelden 17 deelnemers een duidelijke behoefte aan schriftelijke en vooral mondelinge toelichting door de LEI-DLO-medewerker; enkelen geven voorkeur aan het fiscaal verslag waarmee men meer vertrouwd is.

3.1.3 Juistheid van gegevens naar aard en hoeveelheid

Een niet onaanzienlijk deel - circa een kwart - van de deelnemers heeft moeite met de hoeveelheid en aard van de gegevens. Voor sommigen is het aantal gegevens te groot; men heeft geen belangstelling voor cijfers per eenheid van oppervlakte en voor berekende kosten (arbeid, rente, pacht; pachtbasis). Voor anderen is het aantal gegevens daarentegen te klein; men wil aanvulling met name op het gebied van interne (ook in de tijd) en vooral externe bedrijfsvergelijking. Vaak wordt opgemerkt dat men niet die gegevens vindt waar het juist om gaat: ook hier uit zich dit in de vraag naar vergelijkbare cijfers van andere bedrijven waarmee zwakke en sterke punten van het eigen bedrijf kunnen worden vastgesteld, en conclusies worden getrokken over het te voeren beleid. Verder is er bij sommigen behoefte aan splitsing van totaalresultaat naar de voorkomende productierichtingen op het bedrijf. Verder wordt de behoefte aan het tussenvoegen van conclusies en korte samenvattingen vermeld.

3.1.4 Voldoende toelichting

De individuele tuinbouwbedrijfsverslagen worden naar de mening van de helft van de glastuinders en twee derde deel van de overige tuinders beschikbaar gesteld zonder voldoende toelichting. Daarentegen is er voor driekwart van de betrokkenen voldoende toelichting op de bedrijfsvergelijkende overzichten voor glas- en champignonbedrijven. Ook voor de sector hokdieren is de toelichting voor de meesten voldoende (zowel rapport als vergelijkend overzicht). In de sectoren akkerbouw en graasdieren wordt de toelichting door een ruime minderheid als onvoldoende beschouwd.

Tabel 3.1 Percentage geënquêteerden dat toelichting voldoende acht

	IBV	BVO
	%	%
Akkerbouw	56	63
Graasdieren	56	50
Hokdieren	75	71
Glas+champ.tuinbouw	50	75
Overige tuinbouw	35	*

3.1.5 Bedrijfsresultaten: een goed beeld van de werkelijkheid?

De gepresenteerde bedrijfsresultaten geven naar de mening van 17% van de deelnemers geen goed beeld van de werkelijkheid. Sommigen vinden het beeld te rooskleurig bepaald door te hoge opbrengsten, inkomen buiten bedrijf of te lage kosten, of vergelijking met fiscaal resultaat. Vaker waardeert men het gepubliceerde resultaat juist te negatief: afschrijving over nieuwwaarde, meetellen van rente over eigen vermogen, berekende arbeidsuren en waardering tegen te hoge uurlonen.

3.1.6 Relevantie van gegevens

Aan de deelnemers is gevraagd voor zeven onderwerpen aan te geven in welke mate de gegevens uit het rapport van belang zijn. Het betreft hier de thema's: kosten, opbrengst, rentabiliteit, inkomen, balans, technische kengetallen, en mineralenbalans (de laatste niet voor tuinbouw). Per thema kon worden aangegeven of de gegevens van groot, enig of geen belang zijn. Het belang van de onderwerpen kosten, opbrengst, rentabiliteit is vrijwel door een ieder aangeduid. De belangstelling voor inkomen en vooral voor de thema's balans en technische getallen was kleiner. Vrijwel een ieder vindt informatie over kosten, opbrengsten en rentabiliteit van belang. Aan de thema's inkomen, balans en technische kengetallen, zoals die door LEI-DLO worden gepresenteerd, wordt door 5 tot 8% geen belang gehecht. Opvallend is het hoge aandeel van de deelnemers dat een groot belang hecht aan informatie over de kosten (91%). Opbrengsten, rentabiliteit en inkomen scoren lager (groot belang respectievelijk voor 77, 69 en 56%). Een groter deel van de deelnemers kwalificeert kennis van deze gegevens als waarde van enig belang. Voor balansgegevens is een duidelijk lagere waardering gegeven dan voor kosten, opbrengst en rentabiliteit; slechts een op de drie vindt balansgegevens van groot belang, tegen twee van de drie niet meer dan van enig belang. Technische kengetallen worden vaker gewaardeerd als zijnde van groot belang dan van enig belang. Tot slot blijken gegevens van de mineralenbalans (niet van toepassing op tuinbouwbedrijven) voor circa 80% van waarde te zijn, maar slechts de helft van deze groep stelt er ook een groot belang in.

Tabel 3.2 Mate van belang van technische kengetallen

	IBV belang			BVO belang		
	groot	enig	geen	groot	enig	geen
	%	%	%	%	%	%
Akkerbouw	35	48	17	50	50	-
Graasdieren	77	23	-	71	25	4
Hokdieren	64	27	9	57	43	-
Glas+champ.tuinbouw	-	83	17	50	50	-
Overige tuinbouw	21	50	29	*****		

Het belang dat wordt gehecht aan een reeks van verschillende onderdelen van de rapportage, zoals kosten-, opbrengst-, rentabiliteit-, inkomens- en balansgegevens is tussen de diverse sectoren en de beide rapportagevormen nauwelijks verschillend. Met betrekking tot technische kengetallen en mineralenbalans zijn er wel verschillen.

Het belang dat gehecht wordt aan kennis van technische kengetallen is sectorgebonden. In de sector graasdieren is deze informatie voor circa driekwart van de ondernemers van groot belang; ook in de sector hokdieren is voor ruim de helft technische kengetallen van groot belang. Veel lager scoren daarentegen akkerbouw en overig tuinbouw (respectievelijk 35 en 21% groot belang), waarbij een deel zelfs aangeeft geen belang aan technische kengetallen te hechten (respectievelijk 17 en 29%). Ook glastuinbouw scoort op dit onderdeel maar matig.

Tabel 3.3 Mate van belang van mineralenbalans (niet voor tuinbouw)

	IBV belang			BVO belang		
	groot	enig	geen	groot	enig	geen
	%	%	%	%	%	%
Akkerbouw	20	52	28	28	50	22
Graasdieren	56	33	11	70	26	4
Hokdieren	48	30	22	12	71	17

Akkerbouwers vinden gegevens over mineralenbalans minder vaak van groot belang dan veehouders; maar ook onder de veehouders komt een kleine minderheid voor die mineraalbalansgegevens van geen belang achten.

3.1.7 De belangrijkste kengetallen

De deelnemers hebben aangegeven wat voor hen de belangrijkste 5 kengetallen zijn uit de LEI-DLO-rapportage. Als belangrijkste thema werd het meest genoemd - door 36% van alle deelnemers - de categorie kostenkengetallen. Deze werd gevolgd door de thema's rentabiliteitskengetallen en technische kengetallen als eerste keus van respectievelijk 27% en 22% van alle deelnemers. Opbrengsten, inkomen en balans scoorden heel laag als eerste keus. Ook bij de aangegeven tweede keus wordt het beeld niet wezenlijk anders, zij het dat de belangstelling voor kosten en rentabiliteit kleiner is dan bij de eerste keus hetgeen ten goede komt aan de opbrengstkengetallen. Kengetallen in de sfeer van inkomen en balans worden ook nu weer nauwelijks genoemd. Technische kengetallen is opnieuw voor circa een kwart van de deelnemers interessante materie en worden hier als tweede keus genoemd. Nemen we de eerste en tweede keus samen, dan blijkt de belangstelling van 30% van de deelnemers uit te gaan naar kostenkengetallen, van 24% naar technische en van 21% naar rentabiliteitskengetallen. Slechts 5% spreekt de voorkeur uit (in eerste of tweede instantie) voor inkomens- of balanskengetallen. Het beeld verandert nauwelijks als ook de derde keus van de deelnemers in het geheel wordt betrokken: het aandeel van de kostenkengetallen daakt dan enigszins tot 27%, terwijl dat van inkomens- en balanskengetallen toeneemt van 5 naar 8%; het aandeel van technische kengetallen blijft vrijwel onveranderd (23%).

Sectoren

Gevraagd naar de belangrijkste kengetallen bestaan er verschillen in de beantwoording in de verschillende sectoren. In het algemeen gelden onderstaande conclusies zowel voor het individueel verslag als voor het vergelijkende overzicht in een sector. Kostenkengetallen staan op de eerste plaats bij akkerbouw en hokdieren. Een andere belangrijke groep deelnemers in de sector hokdieren stelt technische kengetallen voorop. Bij graas-

dieren zijn technische kengetallen van het grootste belang met rentabiliteit als tweede. De tuinbouw is het meest geïnteresseerd in rentabiliteitskengetallen en in mindere mate in kostenkengetallen. Opvallend voor tuinbouw is dat andere kengetallen (opbrengst, inkomen, balans en technische kengetallen) in het geheel niet worden genoemd als eerste keus.

Wanneer ook de tweede en derde belangrijkste soort kengetallen erbij worden betrokken, dan wordt opnieuw het zware gewicht duidelijk van het als nummer 1 gekozen type kengetallen. Daarnaast wordt deze in elke sector aangevuld met 3 andere typen: het draait dus altijd om kengetallen met betrekking tot kosten, opbrengst, rentabiliteit en technische kengetallen. De overige onderscheiden typen (kengetallen met betrekking tot inkomen, balans en mineralen) worden in elke sector door minder dan 10% van de deelnemers bij de eerste drie genoemd.

Het beeld dat ontstaat met de drie belangrijkste kengetallen is voor akkerbouwbedrijven zodanig dat het accent duidelijk blijft liggen op kosten en opbrengsten, en enigszins minder op rentabiliteit en technische kengetallen. Onder de ondernemers op hokdierbedrijven blijft de combinatie van kosten en technische kengetallen van primaire betekenis; opbrengst en rentabiliteit scoren duidelijk lager. Dit beeld van hokdieren is in grote lijnen identiek aan dat van graasdieren, hoewel bij de laatstgenoemde groep een iets zwaarder accent gelegen is bij de technische kengetallen. Binnen de glastuinbouw zijn kengetallen met betrekking tot rentabiliteit en kosten zeer populair; opbrengstkengetallen worden aanmerkelijk minder vaak genoemd als belangrijk kengetal, terwijl de technische kengetallen slechts door 10% bij de eerste drie worden genoemd. De overige tuinbouwbedrijven laten een afwijkend beeld zien: een zwaar accent ligt op rentabiliteitskengetallen, een minderheid heeft belangstelling voor technische kengetallen, maar kosten- en opbrengstkengetallen worden nauwelijks genoemd.

Tabel 3.4 Relatieve betekenis van een aantal kengetallen

	IBV					BVO				
	kosten	opbr.	rentabiliteit	technisch	rest	kosten	opbr.	rentabiliteit	technisch	rest
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Totaal sector = 100%										
Akkerbouw	28	22	18	16	16	28	28	20	16	8
Graasdieren	25	16	18	32	9	23	20	22	22	13
Hokdieren	31	12	15	26	16	28	19	17	33	3
Glas+champ.	36	18	36	10	0	31	20	31	6	12
Overige tuinbouw	0	9	55	18	18	*****				

3.1.8 Overschakeling naar kalenderboekjaar (voor akkerbouw-, veehouderij-, en boomkwekerijbedrijven)

LEI-DLO zal met het oog op harmonisatie ten behoeve van het onderzoek binnen enkele jaren voor het gehele Bedrijven-Informatienet gaan werken met het kalenderboekjaar. Op dit moment bestaat er nog een gebroken boekjaar voor akkerbouw- en veehouderijbedrijven (1 mei - 30 april) en voor boomkwekerijbedrijven (1 juli - 30 juni).

Bijna de helft (47%) van de geënquêteerden in de genoemde sectoren vindt dit een wenselijke verandering en 28% heeft geen bezwaar. Dit betekent dat een grote meerderheid achter de wijziging staat. Een minderheid (25%) vindt de verandering echter ongewenst. Als argument wordt vaak gewezen op het belang van een gebroken boekjaar dat beter overeenkomt met het groeiseizoen en het zelf hanteren van een gebroken boekjaar.

Tabel 3.5 houding deelnemer tegenover overschakeling naar kalenderboekjaar

	Ongewenst	Geen bezwaar	Wenselijk
	%	%	%
Akkerbouw (100%)	43	35	22
Graasdieren (100%)	26	18	56
Hokdieren (100%)	0	28	72

De meningen met betrekking tot het gewenste boekjaar zijn duidelijk sectorgebonden. De sector hokdieren gaat volledig mee met het kalenderboekjaar, waarbij de meerderheid dit zelfs wenselijk vindt. Bij graasdieren treedt er enige verdeeldheid op, want circa een kwart van de ondernemers vindt dit ongewenst. In de akkerbouw vindt bijna de helft een kalenderjaar ongewenst, ruim een derde is neutraal, en slechts 22% is voorstander van het kalenderboekjaar.

3.1.9 Meerwaarde LEI-DLO-rapportage

Degenen die een meerwaarde toekennen aan de LEI-DLO-rapportage boven fiscale verslaggeving en eigen managementssystemen (ongeveer de helft van allen), geven meestal als reden de mogelijkheden tot vergelijking met andere bedrijven waarmee een beter inzicht ontstaat in het eigen bedrijf. Verder worden genoemd de bedrijfseconomische benadering (in tegenstelling tot fiscaal), het opstellen van (technische) kengetallen en saldi, de uitsplitsing in de belangrijkste kostencategorieën en de overzichtelijkheid van het geheel. Deze argumenten zijn blijkbaar niet van toepassing op een vrijwel evengrote groep bedrijven.

Tabel 3.6 Percentage dat vindt dat een LEI-DLO-rapport een meerwaarde heeft boven een fiscale boekhouding of een eigen managementsysteem

	IBV	BVO
	%	%
Akkerbouw	70	65
Graasdieren	74	67
Hokdieren	25	33
Glas+champ.tuinbouw	38	75
Overige tuinbouw	17	*

De meerwaarde is sterk rapportbepaald. De LEI-DLO-rapportage voor akkerbouw en graasdieren betekent voor een meerderheid (twee derde tot driekwart) van de deelnemers een meerwaarde boven alternatieven. Opvallend is de lage score voor de rapportages bij hokdieren. Ook voor het individuele verslag voor tuinbouw ontbreekt voor de meesten een meerwaarde; daarentegen voorziet het bedrijfsvergelijkende overzicht van tuinbouw (glastuinbouw en champignons) duidelijk in een behoefte.

3.1.10 Mate van tevredenheid over LEI-DLO in vergelijking met accountantskantoor

De meerderheid (58%) geeft te kennen dat LEI-DLO en het accountantsbureau elkaar goed aanvullen in de informatievoorziening aan de onderneming.

Circa een kwart van alle deelnemers is zelfs zeer tevreden over LEI-DLO, terwijl een kleine minderheid niet tevreden is, omdat men vindt dat de LEI-DLO-rapportage niets toevoegt aan wat uit andere bronnen reeds bekend is.

Tabel 3.7 *Mate van tevredenheid over LEI-DLO in vergelijking met het accountantskantoor*

	Zeer tevreden	Gegevens vullen elkaar goed aan	Voegt niets toe
	%	%	%
Akkerbouw (100%)	64	27	9
Graasdieren (100%)	58	32	10
Hokdieren (100%)	53	24	23
Glas+champ.tuinbouw (100%)	19	75	6
Overig tuinbouw (100%)	0	71	29

Opvallend is het verschil tussen akkerbouw/veehouderij en tuinbouw ten aanzien van de mate waarin men LEI-DLO in hoge mate apprecieert (zeer tevreden). Terwijl de eerst genoemde sectoren uitspreken zeer tevreden te zijn (ruim de helft van de deelnemers), komt dit bij tuinbouw in veel geringere mate voor. Deze laatste sectoren melden daarentegen dat gegevens van LEI en accountantsbureau elkaar goed aanvullen. De negatieve kwalificatie "voegt niets toe" wordt toegekend aan de LEI-DLO-rapportage door een flinke groep binnen de sectoren hokdieren en overig tuinbouw (respectievelijk 23 en 29%). Bij de andere sectoren blijft dit beperkt tot 10% of minder).

3.1.11 Behoefte aan extra rapporten

Naast de huidige LEI-DLO-rapportage spreken belangrijke minderheden zich uit voor het ontvangen van extra rapporten van LEI-DLO waar men grote behoefte aan heeft. Bovenaan het verlanglijstje staan 2 onderwerpen die elk door een kwart van alle deelnemers worden genoemd: (1) een vergelijking van de eigen situatie met de 20% beste deelnemers (binnen de eigen sector) en (2) door LEI-DLO op te stellen adviesrapporten voor bedrijfsaanpassingen. Een vijfde deel van de deelnemers heeft behoefte aan een bedrijfsvergelijking in de tijd (3). Een op de zeven deelnemers spreekt zich uit voor overzichten per gewas (4). Meer incidenteel bestaat er interesse voor rapporten met milieugegevens, deeladministraties (een gewas- of diersoort), koppeladministraties (bij vlees- en leghennen), en internationale bedrijfsvergelijking.

Behoefte aan extra rapporten per gewas bestaat vooral bij akkerbouw- en tuinbouwbedrijven (de helft), maar daarentegen niet of nauwelijks in de veehouderij. Kwartaal (kasstroom)gegevens en perceelsgegevens vinden nergens enige interesse. Extra informatie over milieu ontmoet in alle sectoren slechts een zeer beperkte belangstelling (circa 10%); dit zelfde geldt voor deeladministraties (per gewas of diersoort) en rapportage over internationale bedrijfsvergelijking, want in geen enkele sector toont een belangrijk deel van de ondernemers interesse in deze onderwerpen.

Tabel 3.8 *Percentage dat behoefte heeft aan extra rapporten van LEI-DLO*

	Bedrijfsvergelijking in de tijd		Adviesrapport		Vergelijking met beste 20%	
	IBV %	BVO %	IBV %	BVO %	IBV %	BVO %
Akkerbouw	39	45	61	45	54	45
Graasdieren	38	19	65	67	38	52
Hokdieren	39	56	30	39	52	72
Glas+champ.tuinbouw	43	56	43	33	17	56
Overige tuinbouw	29	*	18	*	76	*

Geheel anders scoren thema's als bedrijfsvergelijking in de tijd, adviesrapporten over bedrijfsaanpassingen en een vergelijking met de beste 20% van de deelnemers: (bijna) de helft heeft hier behoefte aan.

De groep "Overig tuinbouw", die in vergelijking met de andere sectoren minder behoefte heeft aan extra rapporten met betrekking tot bedrijfsvergelijking in de tijd en adviesrapporten, spreekt een zeer grote belangstelling uit voor vergelijking met de beste 20% in de eigen sector. Het ontbreken van vergelijkingsmogelijkheden in de huidige rapportage aan deze deelnemers in tegenstelling tot die in de andere sectoren vormt hier ongetwijfeld de verklaring voor. Ondanks lichte verschillen tussen de sectoren bestaat over de gehele breedte van het Bedrijven-Informatienet een duidelijke behoefte aan extra rapporten op het gebied van bedrijfsvergelijking in de tijd, adviesrapporten (met suggesties bedrijfsaanpassingen) en vergelijking met de besten uit de eigen sector.

3.2 Actualiteit

3.2.1 Verschijningstermijn

Bijna alle deelnemers vinden dat de verschijningsdatum van het rapport dient te geschieden uiterlijk 6 maanden na afsluiting van het boekjaar. De helft vindt 4 maanden de juiste periode en 19% zelfs 2 maanden. Dit betekent dat ruim twee derde deel (69%) oplevering later dan 4 maanden na afsluiting niet aanvaardbaar acht.

Tabel 3.9 Aanvaardbare termijn verschijnen rapport

	Aantal maanden na afsluiting boekjaar					
	IBV			BVO		
	2	4	6	2	4	6
	%	%	%	%	%	%
Akkerbouw	13	43	43	15	45	40
Graasdieren	41	48	11	13	58	29
Hokdieren	29	50	21	14	59	27
Glas+champ.tuinbouw	0	50	50	0	55	45
Overig tuinbouw	25	44	31		*****	

De wens van een snelle rapportage doet zich voor het individuele rapport vaker voor dan voor het vergelijkende overzicht. De sectoren akkerbouw en glastuinbouw hechten minder aan een zeer snelle rapportage dan de andere sectoren, met name graasdieren. Voor veehouderij is een termijn van 4 maanden van het merendeel wel de limiet. Binnen de sector graasdieren zou zelfs zo'n 40% het eigen rapport niet later dan 2 maanden na afsluiting boekjaar verkrijgen. Deze 2-maandstermijn geldt voor circa een kwart van de sectoren hokdieren en overige tuinbouw. Voor de glastuinbouw is voor alle ondernemers oplevering uiterlijk na 4 maanden aanvaardbaar. Akkerbouwers vragen nauwelijks om oplevering binnen uiterlijk 2 maanden van het eigen rapport.

3.2.2 Frequentie van verschijnen

In het algemeen (83%) voldoet de huidige frequentie van verschijning van het rapport aan de bestaande behoeften. Slechts 15% van de deelnemers heeft voorkeur voor een meer frequente rapportage; twee derde deel hiervan opteert voor een halfjaarlijkse rapportage en de rest zelfs voor een kwartaalrapport.

3.3 Technische vormgeving

3.3.1 Vormgeving

De meerderheid (92%) heeft geen problemen met de huidige vormgeving. De overigen vragen aandacht voor omslag en formaat; beter onderscheid tussen rubrieken, groter lettertype, ruimere opzet met verklarende tekst ertussendoor.

3.3.2 Lay-out

Twee derde van de gebruikers vindt de bestaande lay-out prettig; een flinke minderheid heeft bezwaren en suggereert mogelijkheden ter verbetering vooral op de onderdelen lettergrootte en overzichtelijkheid; een kwart van de bezwaarden zou graag meer figuren en grafieken opgenomen zien.

Tabel 3.10 Percentage dat de lay-out van het rapport prettig vindt

	IBV	BVO
	%	%
Akkerbouw	78	74
Graasdieren	67	63
Hokdieren	63	59
Glas+champ.tuinbouw	63	67
Overige tuinbouw	56	*

Met betrekking tot de waardering van de lay-out van de rapportages is er ook binnen de sectoren geen verschil tussen individueel en vergelijkend rapport. Ook vertonen de sectoren onderling geen grote verschillen, echter met de aantekening dat akkerbouw voor lay-out de hoogste waardering krijgt en overig tuinbouw de laagste.

3.3.3 Electronische aanlevering

Electronische aanlevering van het complete rapport spreekt slechts een minderheid aan (17%). In verreweg de meeste gevallen denkt men dan aan een diskette; E-mail en fax worden vrijwel niet genoemd.

4. WIJZE VAN AANLEVERING VAN DATA

4.1 Huidige aanlevering

In het algemeen is men van mening dat de aanlevering van de gegevens aan LEI-DLO prettig verloopt (95%). Tot de punten van kritiek horen de gevoelde inbreuk op de persoonlijke levenssfeer en het gevraagde tijdsbeslag.

4.2 Toekomstige aanlevering (inclusief LEI-DLO-boekhoudpakket op eigen p.c.)

De meeste deelnemers willen de methode van gegevensverstrekking aan LEI-DLO in de toekomst niet veranderen. Toch geeft 12% aan iets te voelen voor een andere methode, namelijk het beschikbaarstellen van een gegevensbestand via de eigen p.c. of per diskette; daarbij voelt 4% voor het gebruiken op de p.c. van een boekhoudpakket. Belangstelling voor een door LEI-DLO verstrekt boekhoudpakket bestaat er bij eenderde deel van alle deelnemers. Voorwaarde is hiervoor wel vaak aansluiting bij verwerking op accountantsbureau en integratie met eigen pakketten. Twee derde van de deelnemers zijn niet geïnteresseerd omdat (1) men geen p.c. heeft of wil, (2) geen dubbel werk wil doen, (3) eigen systeem voldoende informatie biedt.

Grote voorkeur voor de huidige werkwijze geldt voor alle sectoren. Een klein deel van de deelnemers in alle sectoren - behalve de overige tuinbouw - voelt voor gebruik van (boekhoudpakket) op de eigen p.c. of diskette en dergelijke. Ook de interesse (bij een derde van de deelnemers) voor het gebruik van een eenvoudig boekhoudpakket verstrekt door LEI-DLO is sectoronafhankelijk.

5. RELATIE MET LEI-DLO

5.1 Wetenschap over gebruik van gegevens door LEI-DLO

Ruim de helft van de deelnemers (59%) zegt niet op de hoogte te zijn met het verdere - naast het rapport - gebruik van de verstrekte gegevens. De meesten zouden dit echter wel willen weten. Ook van degenen die wel op de hoogte zeggen te zijn, zou de helft toch nog meer willen weten. In totaliteit bestaat bij twee derde deel van de deelnemers behoefte aan een uitgebreidere voorlichting dan die nu wordt gegeven.

Tabel 5.1 Percentage dat niet op de hoogte is van wat er verder met de gegevens gebeurt, en percentage dat hierover meer zou willen weten

	Niet op de hoogte	Wil meer weten
	%	%
(totaal=100%)		
Akkerbouw	64	78
Graasdieren	47	65
Hokdieren	72	69
Glas+champ.tuinbouw	65	53
Overig tuinbouw	36	59

Een groot deel van de deelnemers zegt niet (voldoende) op de hoogte te zijn van het gebruik dat van de gegevens wordt gemaakt. Graasdierenbedrijven en vooral de overige tuinbouwbedrijven scoren op dit punt wat beter dan de rest. De meeste van deze "niet-weters", maar ook een deel van de "weters" wil graag meer informatie hierover. Een meerderheid van de deelnemers in iedere sector verlangt meer inzicht, variërend van circa de helft van de glastuinbouwbedrijven tot ruim driekwart van de akkerbouwbedrijven. Algemene thema's zijn de vraag of de gegevens ook voor andere doeleinden worden gebruikt (aangegeven door circa de helft der deelnemers), en in wat mindere mate de vraag naar een voldoende waarborg van de privacy. In het algemeen kiest men eerder voor schriftelijke beantwoording van deze vragen dan voor een mondelinge toelichting van de LEI-DLO-medewerker op het bedrijf.

5.2 Zaken waarover meer informatie wordt gewenst

Naast beantwoording van de vraag voor welke doeleinden de verstrekte gegevens benut worden, stelt de deelnemer in veel gevallen ook de vraag of de privacy voldoende gewaarborgd is. Specifieke opmerkingen over het gebruik van de gegevens zijn het gebruik door de overheid, de FIOD, andere verkrijgers van de gegevens. In het wervingsgesprek wordt een en ander duidelijk doorgesproken, maar blijkbaar is dit niet voldoende. Een ruime meerderheid heeft voorkeur voor een schriftelijke beantwoording van dit soort vragen, terwijl eenderde deel voorkeur uitspreekt voor opheldering door de LEI-DLO-medewerker op het bedrijf.

5.3 Reden voor eigen deelname

Driekwart van de deelnemers heeft besloten voor deelname om er zelf voordeel mee te kunnen doen. De overigen dachten er in elk geval niet slechter van te worden. Verwaarloosbaar zijn motieven als de LEI-DLO-medewerker een plezier te willen doen, of moeilijk nee te kunnen zeggen.

5.4 Advies aan collega-ondernemer voor deelname

De meesten (81%) zouden een goede collega adviseren ook gegevens aan LEI-DLO te verstrekken als de collega daartoe benaderd wordt. Daarentegen zal 10% dit niet doen. De overigen (9%) verbinden voorwaarden aan een positief advies: in meerdere gevallen worden voldoende privacy-waarborgen geëist. Verder vindt men dat: gegevens alleen gebruikt mogen worden voor LEI-DLO-doeleinden; persoonlijke gegevens ziet men opgenomen mogen worden; LEI-DLO een samenvattend oordeel over het bedrijf moet geven.

5.5 Behoefte aan algemene ondersteuning door LEI-DLO

Driekwart van alle deelnemers heeft belangstelling voor vormen van algemene ondersteuning door LEI-DLO. Relatief het hoogst scoort de behoefte van een rubriek in een (vak-)blad (Oogst); op een gedeelde tweede plaats staan een brochure over wat LEI-DLO is en doet, en een lijst met LEI-DLO-publicaties en bestelmogelijkheden. Door minder dan 10% wordt aandacht gevraagd voor voorlichtingsbijeenkomsten over een speciaal onderwerp, of voor discussiebijeenkomsten over actuele onderwerpen en nog minder voor regelmatige lezingen door LEI-DLO-medewerkers en radiopraatjes over speciale onderwerpen.

6. CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

6.1 Conclusies

6.1.1 Respons en algemeen oordeel

Bijna driekwart (73%) heeft gereageerd op de enquête. De non-respons laat samenhang zien met de volgende aspecten:

Financieel prestatieniveau

Het deel van zowel de land- als tuinbouwbedrijven dat het slechtst presteert ten aanzien van rentabiliteit, inkomen en besparing laat een relatief hoge non-respons zien, en bedraagt voor landbouw 33% en voor tuinbouw zelfs 50%.

Bedrijfsgrootte

In elk van de 4 onderscheiden grootteklassen (gemeten in nge) is de non-respons van tuinbouwbedrijven groter dan van landbouwbedrijven. Opvallend is de relatief kleine non-respons van de grotere landbouwbedrijven en de relatief grote non-respons van kleine tuinbouwbedrijven.

Leeftijd van de ondernemer

Non-respons van land- en tuinbouwdeelnemers jonger dan 35 jaar is even groot (30%). Voor de ouderen laten de sectoren een tegengesteld beeld zien. Bij landbouw wordt de non-respons bij toename van de leeftijd enigszins kleiner, terwijl er een toename valt te constateren bij tuinbouw. Dit blijkt uit het feit dat de non-respons van ouderen (>50 jaar) bij landbouw 20% bedraagt en bij tuinbouw stijgt tot de helft van de gehele groep.

Van de respondenten maakt 72% gebruik van de verstrekte LEI-DLO-rapportages. Onder de veronderstelling dat bij degenen die niet gereageerd hebben op de enquête het aantal gebruikers en niet-gebruikers gelijk is, zou dit betekenen dat ongeveer eenderde deel van alle deelnemers de informatie ongebruikt laat. Deze ondernemers willen of kunnen LEI-DLO-product blijkbaar niet benutten, wellicht omdat het niets toe voegt aan bestaande alternatieven die dezelfde of betere informatie geeft, of omdat men de informatie niet of moeilijk kan hanteren.

Voor de LEI-DLO-steekproef vanuit de totale populatie van de Landbouwtelling betekent dit dat er niet alleen bedrijven van deel uitmaken die positief gestemd zijn naar LEI-DLO met betrekking tot houding en belangstelling voor cijfers, maar ook deelnemers die - in hun ogen - geen of nauwelijks een voldoende product verkrijgen. Dat men desondanks in de steekproef opgenomen wil zijn, is positief voor het aselechte karakter van de steekproef.

Degenen die wel de moeite genomen hebben aan de enquête mee te werken en LEI-DLO-product ook gebruiken, kwalificeren het product met een duidelijke voldoende.

Kennisnemen en sector/soort rapport

In de sectoren hokdieren en glastuinbouw nemen ondernemers vaker geen kennis van de rapporten (1 op 6) dan in de andere sectoren. De interesse voor het vergelijkende overzicht is - in alle sectoren - wat groter dan voor het verslag. Als motief voor het niet kennisnemen wordt hoog gescoord door "andere bronnen beschikbaar" (vooral bij hokdieren) en in de tweede plaats door "geen nut" (glastuinbouw).

Gebruiken en sector/soort rapport

Grote verschillen per sector wordenesignaleerd in het benutten van de informatie uit de LEI-DLO-rapportage door de ondernemers. Tuinbouw scoort ongunstig met niet-gebruikpercentages van het verslag van respectievelijk 55 en 30% voor respectievelijk overige tuinbouw en glastuinbouw; daarentegen gebruikt slechts 10% binnen de glastuinbouw het vergelijkend overzicht niet. Akkerbouw en veehouderij hebben veel lagere percentages niet-gebruik, hoewel 27% bij hokdieren met betrekking tot het overzicht opvallend hoog is.

Waardering en sector/soort rapport

LEI-DLO-product scoort hoger bij akkerbouwers en in de sector graasdieren dan in de sectoren hokdieren en in de tuinbouw. De waardering onder de gebruikers is hoger dan onder de niet-gebruikers. Toch is het merendeel van de niet-gebruikers positief over LEI-DLO-product; wellicht omdat het niet-gebruik samenhangt met het gebruik van alternatieve informatiebronnen.

6.1.2 Inhoudelijke aspecten

De meeste deelnemers verklaren geen moeite te hebben met de moeilijkheidsgraad van de rapportages, achten hoeveelheid en aantal van de gegevens juist, en krijgen een goed beeld van de werkelijkheid (respectievelijk 83, 74 en 83%).

De meningen over de meerwaarde die de LEI-DLO-rapportage heeft boven fiscale en eigen managementsverslaggeving zijn echter sterk verdeeld: waar de ene helft een extra waarde van de LEI-DLO-rapportage onderkent, doet de andere helft dat niet.

Wat eventuele extra rapporten betreft, blijkt er wel degelijk belangstelling te bestaan voor een aantal onderwerpen. Gevraagd wordt een vergelijking met de beste 20% in de eigen sector, en een adviesrapport voor bedrijfsaanpassingen.

Vraag naar extra gewasrapporten bestaat vooral bij akkerbouw en tuinbouw, niet bij de dierlijke productie. Belangstelling voor adviesrapporten is het grootst onder ondernemers in de akkerbouw en met graasdieren. Overige tuinbouwbedrijven hebben nauwelijks interesse voor advisering, maar tonen wel opvallend veel belangstelling voor rapporten waarin men zich kan vergelijken met de beste 20% van de eigen sector. Wellicht hangt dit samen met het ontbreken van bedrijfsvergelijkende overzichten voor overige tuinbouwbedrijven op dit moment.

Hanteren van het kalenderjaar als boekjaar levert voor driekwart van de deelnemers (in akkerbouw, veehouderij en boomkwekerij) geen bezwaar op; bijna de helft van de deelnemers vindt dit zelfs wenselijk. Een minderheid (25%) vindt het echter ongewenst met name omdat men zelf een gebroken boekjaar hanteert. Onder akkerbouwers heeft een kleine helft van de deelnemers problemen met een kalenderboekjaar, ook in de sector graasdieren vindt een kwart deze veranderingen ongewenst; bij hokdieren zijn er geen problemen.

6.1.3 Belangrijkste thema's

Thema's als kosten, opbrengsten en rentabiliteit worden vrijwel algemeen aangeduid als relevante informatie in de rapportage. Thema's als inkomen, balans en technische kengetallen zijn voor sommigen niet van belang. Een hoog aandeel van de deelnemers (91%) hecht groot belang aan informatie over kosten, veel meer dan aan de andere thema's. Opbrengsten, rentabiliteit en in mindere mate inkomen worden vaak beoordeeld als zijnde van *enig* belang. Gegevens van de mineralenbalans (niet van toepassing op tuinbouwbedrijven) blijken voor de meesten wel belangrijk te zijn, maar is slechts van grote betekenis voor de helft van deze groep geïnteresseerden.

Het thema kostenkengetallen wordt door 36% van de deelnemers als belangrijkste item genoemd, op afstand gevolgd door de thema's rentabiliteit (27%) en technische kengetallen (22%) als eerste keus. Als tweede keus komt de opbrengstinformatie sterker naar voren. Opvallend is dat de thema's inkomen en balans in de eerste en tweede keus nauwelijks worden genoemd. Een combinatie van eerste en tweede keus toont bij 30% be-

langstelling voor kosten-, bij 24% voor technische, en bij 21% voor rentabiliteitskengetallen. Slechts 5% spreekt de eerste of tweede voorkeur uit voor inkomens- of balanskengetallen.

Belang van technische kengetallen en mineralenbalans, en sector/soort rapport

Beschikbaarheid van technische kengetallen wordt goed gewaardeerd in de dierlijke sectoren en duidelijk (veel) minder in akkerbouw en (overige) tuinbouw. Ook hechten akkerbouwers veel minder belang aan de mineralenbalans dan de dierlijke sectoren.

Belangrijke kengetallen in LEI-DLO-rapportage, en sector/soort rapport

Gevraagd naar de belangrijkste typen kengetallen noemen alle sectoren de velden: kosten, opbrengst, rentabiliteit en technische kengetallen. Niet tot de kopgroep behoren kengetallen met betrekking tot inkomen, balans en mineralen. Het belangrijkste type kengetallen is blijkbaar sectorgebonden: kosten voor akkerbouw en hokdieren, technische kengetallen voor hokdieren, en rentabiliteit voor tuinbouw. Op basis van de drie belangrijkste typen kengetallen ziet het sectorbeeld eruit als volgt:

- akkerbouw: kosten, opbrengsten en in mindere mate rentabiliteit en technische kengetallen;
- hok- en graasdieren: kosten, technische kengetallen en in veel mindere mate opbrengst en rentabiliteit;
- glastuinbouw: rentabiliteit en kosten, in veel mindere mate opbrengsten;
- overige tuinbouw: rentabiliteit, in mindere mate technische kengetallen.

Meerwaarde van LEI-DLO-rapportage boven verslag van eigen accountant en eigen managementsysteem is vooral gelegen in de mogelijkheden tot bedrijfsvergelijking. Verder worden genoemd de bedrijfseconomische benadering en het opstellen van technische kengetallen. Deze meerwaarde wordt echter slechts door de helft van de deelnemers gevoeld. Hoge score voor akkerbouw en graasdieren en een lage score bij hokdieren en tuinbouw(verslag); aan het bedrijfsvergelijkend overzicht van tuinbouw wordt daarentegen wel een duidelijke meerwaarde toegekend.

In de informatievoorziening vullen LEI-DLO en accountantskantoor elkaar goed aan (58%); anderen stellen dat de LEI-DLO-rapportage niets toevoegt aan hetgeen al uit andere bronnen bekend is. Akkerbouw- en veehouderijsectoren verschillen van tuinbouw in de zin dat men in de tuinbouwsectoren relatief vaak stelt dat de gegevens elkaar goed aanvullen, terwijl de anderen vaker zeer tevreden over LEI-DLO zeggen te zijn. De kwalificatie "LEI-DLO-rapportage voegt niets toe" blijft beperkt tot een deel (25-30%) van de sectoren hokdieren en overig tuinbouw.

6.1.4 Actualiteit

De deelnemers hechten aan actualiteit van de rapportage: ruim twee derde deel stelt de grens bij 4 maanden na afloop van het boekjaar, en 6 maanden is voor een ieder de limiet. De frequentie van verschijnen is overeenkomstig de wensen van een grote meerderheid; 15% zou het vaker willen, meestal 2 keer per jaar. In het algemeen wordt een snelle rapportage gewenst na afloop van het boekjaar; de behoefte aan een korte termijn is voor het individuele rapport groter dan voor het vergelijkende overzicht. Voor sommige sectoren (graas- en hokdieren) wordt door een groot deel van de ondernemers een termijn van maximaal 4 maanden gewenst; een groot deel van de akkerbouwers en glastuinders neemt daarentegen genoegen met een periode van 6 maanden.

6.1.5 Technische vormgeving

In het algemeen bestaan er geen bezwaren tegen huidige vormgeving en lay-out. Toch worden suggesties gedaan voor verbetering van het product: overzichtelijkheid toe door duidelijker onderscheid tussen rubrieken met tussengevoegde verklarende teksten. Meer figuren en grafieken opnemen. Een groter lettertype kiezen. Voor elektronische

aanlevering bestaat (vooralsnog) weinig belangstelling; de minderheid met belangstelling spreekt zich uit voor diskettes.

In alle sectoren levert de huidige lay-out voor de meesten geen problemen op; waardering op dit vlak is het hoogst in de akkerbouw en het laagst in de overige tuinbouw.

De *toelichting* op de rapportages schiet voor de meeste sectoren - volgens een flinke minderheid van de bedrijven - tekort. Uitzonderingen zijn de sector hokdieren en glastuinbouw (vergelijkend overzicht), waar de toelichting voor driekwart der deelnemers voldoende is.

6.1.6 Wijze van aanleveren aan LEI-DLO

Men is vrij algemeen van mening dat de aanlevering van gegevens vrij prettig verloopt. Een enkeling meldt als bezwaar de inbreuk op de persoonlijke levenssfeer en de benodigde tijd. De meesten willen de wijze van aanlevering in de toekomst dan ook niet veranderen. Het op een elektronische wijze aanleveren spreekt zo'n 12% wel aan (een deel vanuit boekhoudpakket eigen p.c.). Onder voorwaarden (aansluiting bij systemen van accountant en interne managementsysteem) is een derde van de deelnemers geïnteresseerd in een LEI-DLO-boekhoudpakket op de eigen p.c. In alle sectoren behalve de overige tuinbouw voelt men voor enigerlei vorm van automatisering.

6.1.7 Relatie deelnemer en LEI-DLO

Bij 2 van de 3 deelnemers bestaat behoefte aan (meer) informatie over het gebruik van de beschikbaar gestelde gegevens aan LEI-DLO. Bijna 60% blijkt niet op de hoogte van het verdere gebruik van de gegevens. Tevens vragen veel deelnemers zich af of en zo ja op welke wijze de privacy gewaarborgd is, en hoe andere instanties gebruikmaken van de informatie. De voorkeur gaat uit naar een schriftelijke beantwoording van dit soort vragen, maar ook hecht een deel aan opheldering door de LEI-DLO-medewerker op het bedrijf. De mate van onbekendheid is groter bij de sectoren akkerbouw, hokdieren en glastuinbouw (de meerderheid is niet op de hoogte) dan bij graasdieren en overig tuinbouw. In algemene zin bestaat er een duidelijke informatiebehoefte, met name naar kennis van de doeleinden waarvoor verstrekte gegevens worden gebruikt en de wijze waarop de privacy is gewaarborgd. Men heeft voorkeur voor een schriftelijke beantwoording van deze vragen.

Het motief voor deelname is voor de meesten het eigen (verwachte) voordeel. In het algemeen zal men een collega adviseren ook mee te doen. Enkel stellen hiervoor als voorwaarden: privacy-waorborg, alleen gebruiken voor directe LEI-DLO-doeleinden, en aan de deelnemer een samenvattend oordeel over bedrijf geven.

Driekwart van de deelnemers toont belangstelling voor vormen van algemene ondersteuning door LEI-DLO. Hoog scoort een rubriek in de vakbladen (bijvoorbeeld Oogst).

6.2 Aanbevelingen

- 6.2.1 In kader van boekhouding-2000 een *werkgroep* aanpassingen van bestaande producten en ontwerp van nieuwe producten voor de deelnemer of gedifferentieerd naar groepen van deelnemers laten specificeren (niet meer in het oude systeem):
- vorm en inhoud rapport;
 - duidelijker indeling en overzichtelijkheid verslag;
 - vooral meer figuren en grafieken;
 - tussenconclusies in tekstvorm op verslag;
 - nadruk op kosten, opbrengst, rentabiliteit en technische kengetallen, boven inkomen en balansgegevens.
- Toelichting op rapport.
Mondelinge toelichting concentreren op eerste jaar deelname; daarna veel minder nodig door duidelijk en leesbaar rapport (toevoegen "stroomschema Aukema") en door verbeteren van werkinstructie technische toelichting.

- Uitbreiding bedrijfsvergelijkende overzichten in de sectoren van overig tuinbouw (anders dan glastuinbouw en champignonenteelt).
- Onderzoeken van mogelijkheden tot samenwerking/integratie van systemen buiten LEI-DLO die als vergelijkbaar of beter alternatief gelden voor LEI-DLO-rapportagevormen (bijvoorbeeld sector hokdieren).
 - a. streven naar verkorting jaarrapportage naar 9 of 12 maanden of nog korter, speciaal in sectoren waar dat gewenst en mogelijk is.
 - b. uitbreiding van halfjaarrapportage in sectoren waar dit zinvol is (sectoren met seizoensafhankelijk productieproces).
- In verband met integrale invoering van het kalenderboekjaar extra aandacht besteden aan sectoren waar studieclubs blijven werken met gebroken boekjaar.
- Nieuwe producten ontwerpen zoals:
 - vergelijking met 20% van de beste bedrijven;
 - bedrijfsvergelijking in de tijd;
 - overzichten per gewas.
- Invoering van systeem van stelselmatige herhaling van deze enquête ten behoeve van de "balanced score-card" die de tevredenheid van de deelnemer meet. Aandachtspunten: elk jaar/om de 2 of 3 jaar; volledige/bepaalde vragenlijst; volledige groep deelnemers/steekproef. Projectmatige aanpak van uitvoering en rapportage ligt voor de hand.

6.2.2 Onderwerpen meenemen bij de toekomstige aanpassing van systemen in projectfase S4 (2.2 en 2.3 na projectfase S4)

- Verbetering afstemming met accountantsbureaus met betrekking tot gegevensverzameling en rapportage.
- Elektronische aanlevering rapport aan deelnemer (bij deelnemers nog weinig belangstelling).
- Onderzoeken mogelijkheden elektronische aanlevering gegevens deelnemer aan LEI.

6.2.3 PR-beleid richting deelnemers

- Brochure met betrekking tot de privacy-aspecten.
- Brochure met werkvelden waarvoor gegevens van deelnemer voor gebruikt worden.
- Brochure met de belangrijkste uitkomsten per jaar.
- Nieuwsbrief voor deelnemer maken met daarin opgenomen reacties van deelnemers zelf.
- In algemene pers werken aan positieve beeldvorming sector, inspelen op actualiteit, belang van de sector onderstrepen.
- Gratis abonnement Agrimonitor voor deelnemers of gericht artikelen eruit toesturen.
- Openen van rubriek in "Oogst" als algemene ondersteuning van LEI-DLO.
- Structuur maken zodat tam's vanuit de contacten met de deelnemers op bedrijfsbezoek met initiatieven komen voor het toekomstig PR-beleid.

6.2.4 Overige aanbevelingen

- TSL-artikel maken over gebruik van en waardering voor LEI-DLO-product in relatie tot bedrijfsstijl van de deelnemer (Boers).
- Verbetering begrippenapparaat en de verslaggeving, teneinde een en ander meer aansprekelijk te maken voor de deelnemer, in verband met circa 30% niet gebruik (Boers).
- Artikelen plaatsen in Agrimonitor (onder andere terugkoppeling enquête-conclusies naar deelnemers).
- Blijvende aandacht besteden aan het op peil houden van het niveau van "people-war"; tam's moeten voldoende gekwalificeerde medewerkers zijn, die ook op technisch terrein enigszins bekend moeten zijn met hetgeen bij de deelnemers op de be-

drijven speelt teneinde als gesprekspartner op aanvaardbaar (geloofwaardig) niveau te functioneren.

LITERATUUR

Bouwman, P.N. (1996)

LEI-DLO-boekhoudnet; Wat vinden de gebruikers?; Den Haag, Landbouw-Economisch Instituut (LEI-DLO); Intern verslag

Bouwman, W.A.H.B., et al. (1997)

Verslag bedrijfskeuze 1996 en selectieplan 1997; Den Haag, Landbouw-Economisch Instituut (LEI-DLO); Periodieke Rapportage 4-96

Verwaart, D. et al. (1995)

Leidend in de informatievoorziening, Rapportage Quick Scan LEI-Boekhouding 2000; Den Haag, Landbouw-Economisch Instituut (LEI-DLO); Interne Nota 441

BIJLAGEN

Bijlage 1 Globale opzet enquête

Frequentie van gebruik van LEI-DLO-rapporten door deelnemers.

Niet	Soms	Regelmatig	Vaak
------	------	------------	------

Geen tijd	Stop enquête
Geen nut	Stop enquête
Andere bron	Stop enquête

Waardering: uitmuntend (9-10)	Beperkte vraagstelling: Doelgroep 1
Waardering: onvoldoende (1-5) net voldoende (6) ruim voldoende (7-8)	Volledige vraagstelling: Doelgroep 2 Doelgroep 3 Doelgroep 4

lei-dlo

Enquête LEI-DLO-rapportages

**(Onderzoek naar wensen en verlangens van deelnemers aan het
informatienet)**

Enquête LEI-DLO-rapportages

Enquêtenummer:

De door u verstrekte gegevens worden door ons zeer vertrouwelijk behandeld

De enquête neemt maximaal 15 minuten in beslag. Bij de meeste vragen kunt u volstaan met het aankruisen van één antwoord. Als meerdere antwoorden mogelijk zijn, is dit aangegeven. Voor meer informatie over deze enquête kunt u bellen met de heer P. Bouwman (070 - 3308318). Wij danken u alvast voor uw medewerking en wensen u succes bij de beantwoording van de vragen.

Het is mogelijk dat u naast het hieronder aangekruiste rapport meer rapporten van ons ontvangt. In deze enquête stellen wij echter alléén vragen over het hier aangekruiste rapport.

U ontvangt van LEI-DLO regelmatig het volgende rapport

- ☐ Individueel bedrijfsverslag
- ☐ Bedrijfsvergelijkend overzicht

1. Neemt u kennis van (een deel van) de inhoud van het rapport?

- ☐ Nee **(beantwoord vraag 2)**
- ☐ Ja **(ga door naar vraag 5)**

2. U hebt aangegeven geen kennis te nemen van de inhoud van het rapport. Wat is daarvan de oorzaak?

- ☐ Absoluut geen tijd voor **(u kunt de enquête beëindigen)**
- ☐ Zie het nut er niet van in **(ga door naar vraag 3)**
- ☐ Geen behoefte aan omdat andere bron-
nen al voldoende informatie geven **(ga door naar vraag 4)**

3. Waarom twijfelt u aan het nut van het rapport? (Meerdere antwoorden mogelijk)

- ☐ Ben ervan overtuigd dat ik zonder kan
- ☐ Overdreven papierwinkel
- ☐ Rapport staat te ver van de praktijk
- ☐ Rapport komt altijd te laat
- ☐ Teveel cijfers, weinig conclusies
- ☐ Andere oorzaak, namelijk:

U kunt de enquête hier stoppen. Wilt u het formulier retourneren in de portvrije antwoord-envelop? Hartelijk bedankt voor uw medewerking.

4. Welke andere bronnen leveren al voldoende informatie? (Meerdere antwoorden mogelijk).

- ☐ Voorlichting, adviesbureau
- ☐ Accountant, boekhouder
- ☐ Familie, bureu
- ☐ Studieclubs
- ☐ Fiscale boekhouding
- ☐ Vakliteratuur
- ☐ Eigen managementsysteem
- ☐ Andere bronnen, namelijk:

U kunt de enquête hier stoppen. Wilt u het formulier retourneren in de portvrije antwoord-envelop? Hartelijk bedankt voor uw medewerking.

5. **Nadat** u kennis genomen hebt van (een deel van) het rapport, **gebruikt u die kennis dan ook** voor uw bedrijfsvoering?

☐ Nee Voordat u met vraag 6 verder gaat, kunt hier alvast de belangrijkste reden aangeven waarom u die kennis niet gebruikt?

.....
.....

☐ Ja

6. U heeft aangegeven het rapport te lezen of te gebruiken voor uw bedrijfsvoering. Hoe is uw oordeel over het rapport uitgedrukt in een **rapportcijfer**?

☐ 1 tot 4 (zwaar onvoldoende)	(ga door naar vraag 9)
☐ 5 (net onvoldoende)	(ga door naar vraag 9)
☐ 6 (net voldoende)	(ga door naar vraag 9)
☐ 7 tot 8 (ruim voldoende)	(ga door naar vraag 9)
☐ 9 tot 10 (uitmuntend)	(beantwoordt vraag 7 en 8)

7. **Waarom** vindt u het rapport uitmuntend?
(Meerdere antwoorden mogelijk)

- ☐ Zeer overzichtelijk
☐ Weinig ballast
☐ Goede toelichting
☐ Betrouwbaar
☐ Verschaft goed inzicht
☐ Andere reden, namelijk:

8. Als u ondanks uw hoge waardering toch nog kritische **opmerkingen en/of wensen** ten aanzien van het rapport heeft, kunt u deze in onderstaand kader toelichten.

U kunt de enquête stoppen. Wilt u het formulier in de portvrije antwoordervelop terugsturen. Hartelijk bedankt voor uw medewerking.

9. Vindt u het rapport te moeilijk?

- ☐ Nee
- ☐ Ja

Wat zijn de **oorzaken** daarvan?

(Meerdere antwoorden mogelijk)

- ☐ Omschrijvingen van diverse posten zijn **onvolledig**

Van welke posten?

.....

.....

- ☐ **Begrippen** zijn te moeilijk omschreven

Welke begrippen?

.....

.....

- ☐ **Kengetallen** zijn te ingewikkeld

Welke kengetallen?

.....

.....

- ☐ **Uitleg** van uitgangspunten ontbreekt

Van welke uitgangspunten?

.....

.....

- ☐ **Andere oorzaken**, namelijk:

.....

.....

10. Vindt u de **hoeveelheid en aard** van de gegevens in het rapport onjuist?

- ☐ Nee, precies goed
- ☐ Ja

Wat vindt u onjuist aan de **hoeveelheid en de aard** van de gepresenteerde gegevens?

(Meerdere antwoorden mogelijk)

- ☐ **Te veel** gegevens

Welke gegevens zijn overbodig?

.....

.....

- ☐ **Te weinig** gegevens

Waar zijn aanvullingen noodzakelijk?

.....

.....

- ☐ In het rapport staan niet de gegevens **waar het mij om gaat**

Om welke gegevens zit u verlegen?

.....

.....

- ☐ Te **weinig onderscheid** naar mate van belangrijkheid van de gegevens.
Hoe zou dat onderscheid aangebracht kunnen worden.

☐ Tussenvoegen van conclusies

☐ Korte samenvatting

Anders, namelijk:

.....
.....
.....

- ☐ **Andere oorzaken, namelijk:**

.....
.....
.....

11. Geven de bedrijfsresultaten in het rapport een **goed beeld** van de werkelijkheid?

☐ Ja

☐ Nee

In welk **opzicht** geven de gegevens **geen goed beeld**?

- ☐ Stellen de situatie te rooskleurig voor. Kunt u dat kort toelichten, over welke gegevens gaat het?

.....
.....

- ☐ Stellen de situatie te negatief voor. Kunt u dat kort toelichten, over welke gegevens gaat het?

.....
.....

- ☐ **Andere oorzaak, namelijk:**

.....
.....
.....

12. Wat vindt u (gerekend na afsluiting van het boekjaar) een **aanvaardbare termijn** voor het verschijnen van het rapport?

☐ 2 maanden

☐ 8 maanden

☐ 4 maanden

☐ 10 maanden

☐ 6 maanden

☐ 12 maanden

13. Vindt u dat het rapport **vaker of minder vaak** moet verschijnen?

☐ Nee, het is goed zo

☐ Ja, namelijk:

☐ Minder vaak, namelijk:

☐ Vaker, namelijk:

14. Vindt u de **toelichting** op de cijfers voldoende?

- ☐ Ja
- ☐ Nee
- Wat voor toelichting op de cijfers zou volgens u **noodzakelijk** zijn?
- ☐ Uitgebreide standaardtoelichting bij het rapport
- ☐ Vragen op verzoek schriftelijk door LEI-DLO beantwoorden
- ☐ Telefonisch met behulp van informatielijn van LEI-DLO
- ☐ Mondeling door medewerker van LEI-DLO op mijn bedrijf (bespreking verslag)

Anders, namelijk:

.....

.....

.....

15. Vindt u de **vormgeving** van het rapport goed?

- ☐ Ja
- ☐ Nee
- Wat kan er zoal aan de vormgeving van het rapport **verbeterd** worden? (Meerdere antwoorden mogelijk)
- ☐ Kaft, omslag
- ☐ Kwaliteit van het papier
- ☐ Formaat van het rapport (Kleiner of groter? ☐ Kleiner ☐ Groter)
- ☐ Herkenbaarheid
- ☐ Andere mogelijke verbeteringen aan de vormgeving, namelijk:

.....

.....

.....

16. Vindt u de **lay-out** (opmaak en inrichting) van het rapport prettig?

- ☐ Ja
- ☐ Nee
- Wat kan er zoal **verbeterd** worden aan de lay-out van het rapport? (Meerdere antwoorden mogelijk)
- ☐ Lettergrootte
- ☐ Overzichtelijkheid
- ☐ Indelingen gelijksoortige gegevens
- ☐ Betere aansluiting bij andere dan LEI-DLO-rapporten
- ☐ Meer figuren en grafieken opnemen
- ☐ Andere mogelijke verbeteringen van de lay-out, namelijk:

.....

.....

.....

17. Zou u het complete rapport **elektronisch** aangeleverd willen krijgen?

- ☐ Nee
- ☐ Ja
 - Zo ja, hoe?
 - ☐ Op diskette
 - ☐ E-mail
 - ☐ Fax
 - ☐ Anders, namelijk:

.....

.....

.....

18. Welke van onderstaande gegevens uit het rapport zijn voor u van groot, enig of geen belang?

	Groot belang	Enig belang	Geen belang
Kostengegevens	☐	☐	☐
Opbrengstgegevens	☐	☐	☐
Rentabiliteitsgegevens	☐	☐	☐
Inkomensgegevens	☐	☐	☐
Balansgegevens	☐	☐	☐
Technische kengetallen	☐	☐	☐
Mineralenbalans (Niet voor tuinbouw)	☐	☐	☐

19. Welke zijn voor u de (5) belangrijkste **kengetallen**?

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.

20. Heeft het rapport een duidelijke **meerwaarde** boven de fiscale boekhouding en de eigen managementsystemen?

- ☐ Nee
- ☐ Ja
 - Voor welk onderdeel of in welk opzicht?

.....

.....

.....

21. Aan welk(e) **extra rapport(en)** heeft u grote behoefte? (Meerdere antwoorden mogelijk).

- ☐ Overzichten per gewas
- ☐ Kwartaal (kasstroom)gegevens
- ☐ Milieugegevens
- ☐ Perceelsgegevens
- ☐ Bedrijfsvergelijking in de tijd
- ☐ Internationale bedrijfsvergelijking
- ☐ Deeladministraties (voor één gewas of diersoort)
- ☐ Koppeladministraties (bij vlees- en leghennen)
- ☐ Adviesrapporten met suggesties bedrijfsaanpassingen
- ☐ Vergelijking met de beste 20% van de deelnemers
- ☐ Ander soort rapport of overzicht, namelijk:

.....
.....
.....

22. Vindt u dat de aanlevering van de gegevens aan LEI-DLO **prettig** verloopt?

- ☐ Ja
- ☐ Nee, omdat (meerdere antwoorden mogelijk):
 - ☐ Te veel gegevens gevraagd
 - ☐ Gaat te veel tijd in zitten
 - ☐ Teveel administratieve sores
 - ☐ Inbreuk op persoonlijke levenssfeer
 - ☐ Communicatie met LEI-DLO medewerker kan beter
 - ☐ Onderwerp voor verbetering
 - ☐ Andere redenen:

23. Hoe zou u in de **toekomst** uw gegevens het liefst aan LEI-DLO willen verstrekken?

- ☐ Zoals het nu ook gebeurt
- ☐ LEI-DLO medewerker werkt op het bedrijf aan de boekhouding
- ☐ Schriftelijk
- ☐ Telefonisch
- ☐ Met behulp van eigen p.c. gegevens doorseinen naar LEI-DLO
- ☐ Met boekhoudpakket op eigen p.c.
- ☐ Op diskette
- ☐ Anders, namelijk:

.....
.....
.....

24. Zou u voor de p.c. een eenvoudig **boekhoudpakket** van LEI-DLO willen hebben waarmee u zelf uw boekhouding kan doen?

- ☐ Nee, omdat
- ☐ Ja, omdat

25. **Opengrondstuinbouw- en potplantenbedrijven kunnen deze vraag overslaan**
Vindt u dat het "Individueel Bedrijfsverslag" en het "Bedrijfsvergelijkend Overzicht" elkaar goed aanvullen?

- ☐ Ja, ze vullen elkaar goed aan
- ☐ Nee, ze vullen elkaar niet goed aan
Kunt u de reden daarvoor aangeven?.....
Welk van de twee rapporten vindt u het beste aansluiten bij uw bedrijf?
☐ Individueel bedrijfsverslag
☐ Bedrijfsvergelijkend overzicht

26. **Alleen voor akkerbouw-, veehouderij- en boomkwekerijbedrijven**
LEI-DLO is in navolging van de accountantskantoren van plan om over te schakelen naar een boekjaar van 1 januari tot 31 december. Vindt u dit wenselijk?

- ☐ Wenselijk
- ☐ Geen bezwaar
- ☐ Ongewenst, omdat:
.....
.....
.....

27. Bent u **tevreden** over LEI-DLO in vergelijking tot het accountantskantoor?

- ☐ Zeer tevreden
- ☐ Voegt niets toe aan gegevens van accountantskantoor
- ☐ Gegevens vullen elkaar goed aan
- ☐ Overige opmerkingen
.....
.....
.....

28. LEI-DLO gaat vertrouwelijk met uw gegevens om. Bent u op de hoogte van wat er verder nog met uw gegevens gebeurt?

☐ Nee, dat hoef ik niet te weten	(ga naar vraag 30)
☐ Nee, maar dat zou ik wel willen weten	(beantwoord vraag 29)
☐ Ja, ik weet er voldoende van	(ga naar vraag 30)
☐ Ja, maar ik zou er meer van willen weten	(beantwoordt vraag 29)

29. Ik heb in dit verband de volgende **vragen** (meerdere antwoorden mogelijk):

- ☐ Worden deze gegevens nog voor andere doeleinden gebruikt?
- ☐ Is de privacy voldoende gewaarborgd?
- ☐ Overige vragen:
.....
.....
.....

Ik zou deze en soortgelijke vragen het liefst op de **volgende manier** door LEI-DLO beantwoord willen hebben:

- ☐ Schriftelijk
- ☐ Telefonisch
- ☐ Door LEI-DLO medewerker op het bedrijf
- ☐ Anders, namelijk:

.....
.....
.....

30. Stelt u een van de hierna vermelde vormen van **algemene ondersteuning** door LEI-DLO op prijs?

- ☐ Nee
- ☐ Ja, namelijk (Meerdere antwoorden mogelijk):
 - ☐ Brochure over wat LEI-DLO is en wat het doet
 - ☐ Voorlichtingsbijeenkomst over speciaal onderwerp
 - ☐ Discussiebijeenkomst over actueel onderwerp
 - ☐ Regelmatige lezingen door de LEI-DLO medewerkers
 - ☐ Radiopraatjes over een speciaal onderwerp
 - ☐ Rubriek in Oogst
 - ☐ Inzage in lijst publicaties van LEI-DLO en bestelmogelijkheden
 - ☐ Anders, namelijk:

.....
.....
.....

31. Wat was voor u de **reden om mee te doen** aan LEI-DLO-informatienet?

- ☐ Kan moeilijk nee zeggen
- ☐ Wordt er in ieder geval niet slechter van
- ☐ Wilde de LEI-DLO medewerker een plezier doen
- ☐ Denk er mijn voordeel mee te kunnen doen

32. Zou u een **goede collega** adviseren gegevens aan LEI-DLO te verstrekken?

- ☐ Nee
- ☐ Ja
- ☐ Ja, onder bepaalde voorwaarden
Welke zijn die voorwaarden?

.....
.....
.....

33. Welke suggesties voor verbetering van het rapport zou u tot slot nog willen geven?

34. Voor ons onderzoek is het belangrijk te weten welk verband er bestaat tussen uw managementstijl en de wijze waarop u onze rapporten gebruikt. Wilt u op elke regel de omschrijving aankruisen die het beste bij u past?

Per regel zet u dus links of rechts een kruisje.

☐ Ben de leider, beslis alleen	Anderen hebben inspraak ☐
☐ Zie andere ondernemers als concurrent	Werk graag samen met anderen ☐
☐ Pak dingen direct aan	Onderneem pas actie na bestudering ☐
☐ Geef voorrang aan gezin	Geef voorrang aan bedrijf ☐
☐ Neem risico's.....	Mijd risico's ☐
☐ Heb oog voor detail.....	Kijk meer naar grote lijnen en geheel ☐
☐ Ga af op eerste indruk	Analyseer eerst, onderneem dan pas actie ☐
☐ Voer zaken liever zelf uit	Delegeer liever de zaken aan anderen ☐
☐ Werk liever alleen.....	Werk liever samen ☐

Als ondernemer streeft u bepaalde doelen na. Daarvoor is informatie nodig. Om de voor u noodzakelijke informatie vast te stellen, willen wij weten welke uw doelstelling is.

Wilt u in het onderstaande schema aan de linkerkant uw vier belangrijkste doelstellingen aankruisen? Er zijn geen "goede" of "verkeerde" antwoorden. Alle doelstellingen kunnen de moeite waarde zijn.

Geef nu aan de rechterkant de belangrijkheid van de aangekruiste doelen aan. Verdeel 100 punten over de vier doelen. Hoe belangrijker de doelstelling, hoe hoger het aantal punten. Aan doelstellingen die niet in uw "Top vier" voorkomen hoeft u geen punten toe te kennen.

35. Ter afsluiting

**"Top vier"
aankruisen**

**"Top vier"
(Totaal 100 punten)**

- ☐ Vergroten van het bedrijf
- ☐ Zo hoog mogelijk inkomen nastreven
- ☐ Snel inspelen op nieuwe ontwikkelingen
- ☐ Behalen van goede technische resultaten
- ☐ Zoveel mogelijk opbrengsten uit bedrijf halen
- ☐ Veel aandacht geven aan gewassen of veestapel
- ☐ Met zo weinig mogelijk arbeid zo veel mogelijk produceren
- ☐ Zo gunstig mogelijke verhouding tussen kosten en opbrengsten nastreven
- ☐ Streven naar meer vrije tijd en meer tijd voor familie zaken
- ☐ De kosten op het bedrijf zo laag mogelijk houden
- ☐ Zo milieuvriendelijk mogelijk produceren
- ☐ Alles doen in het belang van de opvolger
- ☐ Andere doelstelling, namelijk:

Wij danken u hartelijk voor de genomen moeite. U ontvangt zo spoedig mogelijk de conclusies van dit onderzoek en een overzicht van onze voornemens om de LEI-DLO rapporten aan te passen aan uw wensen.

Bijlage 3 Kennisname, gebruik en waardering van 233 steekproefbedrijven uit het Bedrijven-Informatienet met betrekking tot LEI-DLO-rapportages

